ح. زبیری.

عقائد

ایکنچی قسم

مکاتب رشدیه‌ده تدریس ایچون یازلمش، معتقدات اسلامیه‌نی عقلی ونقلی دلیللر ایله مبین بر رساله‌در.

(ایکنچی مرتبه باصلووی)

ناشری:

صباح کتبخانه‌سی

КАЗАНЬ.
Типо-литографія Императорскаго Университета
1909.

بسم الله الرحمن الرحيم

عمليات ومعتقدات:

عمل اش معناسنده اولوب جمعی عملیات کیلور. بنده‌لرنك قیلغان عمللری شرع شریف جهتندن قارالدقده یا ایزگو وثوابلی بر اش بولور یاکه یمان وگناه‌نی موجب بر اش بولور.

شرع شریف جهتندن بر اشنك قای درجه‌ده اولدیغینی مشروعمی غیر مشروعمی ایدوکینی، مشروع اولسه احکام اجراسینی، غیر مشروع اولسه صاقلانو طریقینی اوگراتکان وبیان‌ایتکان علم «علم فقه» دیوب نسبت ایتوله‌در.

اعتقاد: اوشانو معناسنده اولوب شرع‌ده کوگلنی بر حکم شرعی‌غه باغلاودر. دین اسلام و شریعت مطهره‌ده اوشانلماسی هم حقلقینه قلبنك بركتلمه‌سی لازم‌اولان شیلر: (امنت بالله، وملائکته وکتبه ورسله، والیوم‌الاخر والقدر خیره وشره من الله تعالی والبعث بعد الموت) عبارهٔ جلیله‌سنده بیان ایتولگان نرسه‌لردركه بونلر «معتقدات» دیه تسمیه ایتوله‌در.

معتقدات‌غه اعتقاد طریقینی وحقلغینه دائر اولغان عقلی ونقلی دلیل‌لرنی کورسنکان وبلدرگان علم‌نی «علم کلام وعلم عقائد» دیلر.

مقدمه

فصل اوّل

خِلقتِ عالَم و آنكَ صورةِ قیامی

بر كوك وبونلرنك ایکیسی آراسنده بولغان بتون موجودات «عالم» دیوب تسمیه ایتوله‌در. شول عالم اوّل یوق ایکان صوكره الله تبارك وتعالی‌نك قدرتی والوغ حکمتی ایله وجوده کلمشدر. الله تبارك وتعالی خالق وصانع در، بوكا دلیل اولان آیات واحادیث شریفه لا یعدّ ولا یحصی‌در، جمله‌دن بری سورهٔ ق ٣٨ نچی آیة (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ) معناسی: (تحقیق بز خلق قیلدق کوکلرنی ویرنی وآنلرنك آراسنده بولغان نرسه‌لرنی آلتی کونده وطوتمادی بزنی بو یارانوده هیچ بر مشقت وآریمق) دیمکدر.

وبو عالم فانی یعنی بته‌چك اولوب، آنچق الله تبارك وتعالی حضرتلری یگنه باقی یعنی مگگی‌در. عالمنك فانی بولووی سورهٔ قصص‌نك ٨٨ نچی آیتی: (کُلُّ شَیْءٍ هٰالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ) وسورهٔ رحمن‌نك ٢٥ نچی آیتی (کُلُّ مَنْ عَلَیْهَا فَانٍ) نص جلیل‌لریله بیان واثبات ایتلمشدر.

فصل ثانی

ابنای ادم یاکه بنده‌لر

بنی آدمده حواس ظاهره، قوهٔ عقلیه، قوهٔ شهویه، قوهٔ غضبیه کبی صفتلر بارذرکه. حواس ظاهره بش اولوب سمع، بصر، شم، ذوق، لمس‌دن عبارتدر. سمع

ایشتمك‌درکه قولاق واسطه‌سیله اولور، بصر کورمك‌درکه کوز واسطه‌سیله اولور، شم ایسناب سیزودرکه برونڭ ایچنده‌گی عصبلر یاردمیله اولور، ذوق طاتیمق‌در تلده‌گی عصبلر واسطه‌سیله اولور، لمس تیمك وبرلمك ایله سیزودرکه تکبل بدنده بولغان تیری واسطه‌سیله بولور.

قوهٔ عقلیه: عقل وفکر قوه‌سیدرکه بونگله علوم وسعادته یتشوب حقیقت حاله واصل اولنور. ذات بارینڭ صفات وقدرتی واحداث عالم کبی مسئله‌لر بارچه‌سی شول قوه ایله حل قیلنوب بنده‌نڭ دنیاوی واخراوی سعادتینه باعث‌در.

قوهٔ شهویه: نفس آرزوسی قوّتی‌درکه بو ایسه آدمنڭ یا سعادتین یا شقاوتین موجب‌در؛ زیرا بونڭ سببلی انسان دائما اوزینڭ راحتده بولوون تلیدر، نفسنڭ راحتی ایچون گناهغه توشوینی ده کورمیدر، بعضا الوغ گناهلرنی ده قیلادر، کیته کیته طریق حقدن ده آیرولادر، بو وقتده الوغ جزا وعقابقه مستحق بولادر، بو ایسه مطلقا قوهٔ شهویه سببلی طابلمشدر. اگر نفسنی باصوب آنڭ تلادیکنچه یورمایچه باری تعالی‌دن قورقوده وطریق حقده اولورسه، بو وقت اجر عظیم ایله مأجور اولوب دنیا وآخرت سعادتینه یتشور.

قوهٔ غضبیه: آچو قوّتی‌درکه بو قوّت یرنده طوتلماز ایسه بنده ایچون بتونلای ضررلی بر قوه‌در، خصوصا قوهٔ شهویه‌ ایله برلکده سوء استعمال ایتلسه‌گر، شول وقتده آدم هیچ بر وقت مسعود اولمایه‌چقدر. چونکه بو کمسه هیچ بر گناهدن وکشی رنجتودن ظلم وجبردن قورقمایه‌چقدر، بونڭ ایچوندرکه کوب کمسه‌لرنڭ مظلوم ومجبور وبختسز اولمقی لازم کیلور. ایشته بتون یر یوزندن راحت وسعادت کوتارلوب انسانلرنڭ هیچ مسعود اولماولری لازم کیلور ایدی.

لکن اش آلای توگلدر جناب حقنڭ رحمت وحکمتی الوغ‌در بنی آدمنی یر یوزینه خلیفه ایتدکدن صوگره آنلرنی بویله طنچسزلق وبختسزلکده قالدرمایه‌چغی بیلگولیدر؛ شولوق بنده‌لر آراسندن خلقی وطبیعتی ایرکن عقللی

بولغانلرینی پیغمبر قیلوب جبرائیل فرشته آرقلی وحی ایله آنلرغه حقنی اوگراندی وشول طریقنی باشقه آدملرگه اوگراتو ایله آنلرغه قیلدی، اول پیغمبرلرنڭ اوگراندیکی واوگراتدیکی طریق حق (دین وشریعت) دیوب آتالور، دین وشریعتنی قبول ایتو (ایمان واسلام) دیوب ایتهلور، ایمان واسلام ایله مشرف بولغان کشیلرنی (مؤمن ومسلمان) دیوب ایتهلر.

عموما انبیاء ورسلنڭ تعلیم ایتدیکی طریق حقدن بر قدرسی: عالم حادث وفانیدر، عالمنڭ خالقی آنچق بر وبار الله تعالیدر، الله تعالی قدیم باقی اولوب بر وباردر، یر یوزنده اولان جمیع انسانلر عبادت ایله مأمور اولوب معصیت وگناهدن طیولمشدرلر. عابدلر ایچون جنت، عاصیلر ایچون جهنم حاضردر، هر کمنڭ قیلدیغی عملندن حساب آلوناچق وقیامت کونی آنڭ آلاچقدر. شمدیکی شریعت محمدیهده ظلمدن صاقلانغان اشلر اول وقت دخی حرام وظلم اولمشدر.

فصل ثالث

دین اسلام وآنڭ صورة قیامی

یوقاریده بیان ایتلدیکی وجهله بندهلرنڭ آراسندن الله تعالی برینی پیغمبر ایتوب طریق حقدن آیرلغان بندهلرگه احکام شرعیهنی یتشدردیکی کبی ایلڭ صوگره عرب طائفهسندن محمد صلی الله علیه وسلمنی پیغمبر ورسول ایتوب کندوسینه قرآن الکریم اسملی کتابنی ارسال ایتدی واوشبو دین اسلام وشریعت محمدیه ایله دنیانی تزیین وتنویر قیلدی.

عیسی علیه السلامدن صوگره آلتی یوز سنه قدر اوتکان ایدی، آدملر طریق حقدن آیرلوب آزغنلق وبوزقلق هم پتلرغه طابنو کبی فنا عادتلرگه باش بیرگانلر ایدی. ایشته بو وقت بر پیغمبرنڭ کلمسی بیك لازم ایدی،

خصوصا برنلنك پیغمبرمز محمد صلی الله علیه وسلم‌نلنك کیله‌چکی اوّلدنوك توراتد
وانجیلده یازیلغان بولدیغندن مذکور کتابلرنی مطالعه ایتوچیلر طرفندن شول
وقتده محمد صلی الله علیه وسلم کوتوله‌در ایدی. عربستان‌ده طائفهٔ عرب
هیچ بر کتاب‌دن خبردار اولماینچه مجوسیت حالنده یاشامقلرینه بناءً منل
پیغمبرنلنك آنلر آراسندن کیلمکی مقتضای حکمت وعقل ایدی.

فی الحقیقة: مکه عربلری آراسندن قریش قبیله‌سی هاشم اوروغند
سیدنا محمد صلی الله علیه وسلم وجودگه کیلوب سن شریفلری قرق‌غه یتدک
کندوسینه جبرائیل علیه السلام واسطه‌سیله قرآن الکریم ارسال ایتلوب دی
اسلام تعلیم اولنمشدر. ایشته دنیانلنك نوری مکه‌دن بالقا باشلامشدر.

محمد صلی الله علیه وسلم کندوسی اُمّی یعنی اوقو ویازو بلمدیکی حال
تعلیم ایتدیکی دین اسلام وشریعت شول قدر طوغری وحکمتکه موافق‌در
بونلنك سایه‌سنده دنیانلنك هر کوشه‌سنده میدان آلمشدر، بوندن اون اوچ عص
الکده تعلیم ایتلگان بردین بو کونده دخی هیچ بر آغرلق بیرماسدای جیگل
وآچق‌در. بونگله مشرف اولان انسان آغرلق کوراچك دگل بلکه بوندن باش
وجودی غیر ممکن بر سعادتکه یتشاچکدر. بناءً علیه بو دین انسان طرفند
ایجاد ایتلگان بر نرسه بولماینچه آنجق جناب حقدن مرسول بر طریق مستقی
ایدیکی شمس کبی آشکاره‌در.

دین اسلامنلنك بناسی: ایمان، بیش وقت نماز، روزه، زکات، حج‌درکه
بونلرنی بلو وقیلو مطلق علمگه موقوف‌در، علمسز بونلر اجرا ایتلمزلر، دیمك‌که
دین اسلامنلنك برنچی نیگزی علم‌در، علم ایله مبنیٔ اسلام وجوده کیلور. بر
اش اولسونکه آندن بر فائده حاصل اولدیسه دین اسلام‌ده آنی قیلورغه مساعده
اولماسون؟ یاکه بر اش بولسونکه آندن بر ضرر حاصل بولوردای ایسه دین

ورات‌لام‌ده آندن طیولغان بولماسون؟ بو جهتله دین مبین اسلامنڭ طیغان اشلرینڭ ن شولننینه توشنولسه البته آنده بر ضرر باردر، مثلا اکل لحم خنزیر وشرب خمر عر بنکل قیلمازسزلق شریعة مطهرهٔ اسلامیه‌ده حرام وممنوع اشلردندر وحالاکه منکورلرنڭ ضرری طب ایله‌ده مثبتدر.

طهارت ونماز دین اسلامنڭ ارکانندندر، اما فی الحقیقه بونلرنڭ فائده‌سینه غندرلغه وسلامتلك ایچون اولدیغی یاردمینه توشنگان بر آدم اولورسه واو مسلمان‌ده ولماسون هر کونگی بیش طهارت آلوب بیش نماز ادا ایته‌چکدر.

ایشته دین اسلام شونڭ کبی الوغ حکمتلر اوزرینه قورولمشدر. روزه شینه کیلورسه‌ڭ بنده نفسینی باصوب فرشته‌لر طبیعتی ایله طبیعتلانوب طاڭدن آنشامغه قدر آچ طورووی ایله فقیر ومحتاجلق وآچلقنڭ حالینی هر سنه بالتجربه کوروب صوڭره خدانڭ بیردیکینه تشکر ایتوب محتاجلرغه یاردملی بولوینه سبب بولغان الوغ حکمتلی بر عملدر.

زکات یعنی هر سنه مالنڭ قرقدن برسینی چغارو وفقیرلرگه طاراتوچن انسانلق درکه بونی آڭلاغان اقوام خصوصی جمعیتلر قوروب فقیر ومحتاجلرغه اعانه‌ده بولمقده درلر. اما دین اسلام‌ده بو جمعیة زکات واسطه‌سیله بوندن اون اوچ عصر الك قورلمشدر.

حج ایسه دخی روزه کبی تجربه‌در یعنی بنده اسسی بر مملکتکه باروب قوتلی قویاش آستنده، یالاڭ باش، یالاڭ آیاق اوستینه دخی کفن کبی بر بوز اورادیغی حالده طاش قم آراسنده یوروب حج عملرین قیلوب قیامت کونینڭ بر نمونه‌سین اوز کوزی ایله کورویدر.

بو دین مبین اسلامنڭ قانون واحکامی بنده‌لر ایچون اصلا آغر توگل مطلق اوزلرینڭ فائده‌لری ایچوندر، حقیقتینه توشنوب شول طریق

مستقبم‌ده بولغان آدملر سعادت‌نڭ ایڭ یوقاری درجه‌سینه نائل بولمشلردر
جمله‌دن بری: اوز بالالرینی قتل ایتکان وحشی وتمام بدویتده یاشاغان
مجوسی عربلرنی ناداذلق قارانغولقندن مدنیت نورینه چقارغان آز بر زمان
ایچنده بتون دنیاغه مشهور وبتون اقوامه اوستون قیلغان شول دین اسلامدر
اگر بو دینده مدنیتکه قارشولق بولسه ایدی آنلر شوندای آز زمانده بر
قدر مدنیت‌که یتوشه آلماسلر ایدی.

یاکه بتون دنیاده عرب‌لر درجه‌سنده بولغان وحشتدن عرب‌لر کبی
مدنیتکه انتقال قیلغان بتونلای باشقه بر هیئت‌که آلماشنغان، مسلمانلردن باشقه
بر قوم وامت اولورمی؟

شریعة مطهرهٔ اسلامیه‌گه کرو ایچون کوچلاو یوقلغینه ادلهٔ نقلیه‌نڭ بر
نیچه‌سی سورهٔ بقره ۲۵۶ نچی آیة: (لَا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ
مِنَ الْغَيِّ) معناسی: (دین اسلام‌ده کوچلامك یوقدر، تحقیق ظاهر بولدی
طوغری یول وآیرلدی حقلقنی یوغالتمقلقدن).

سورهٔ بقره ۲۸۶ نچی آیة: (لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا
كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) معناسی: (الله تعالی هیچ کمنی کوچلاماس،
مگر طاقتی قدر ایله بیورور، بنده‌نڭ اوزی ایچوندر قیلغان یاخشیلقلری
واوزی ایچوندر قیلغان یاوز عمللری).

سورهٔ بقره ۱۸۵ نچی آیه‌ده: (يُرِيدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ
بِكُمُ الْعُسْرَ) معناسی: (الله تعالی امرنده ونهیینده بنده‌لرگه جیگل‌لکنی تلار،
آغرلق وچیتنلکنی تلامز) دیمکدر.

سورهٔ نساء ۲۷ نچی آیة: (يُرِيدُ اللّٰهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا) یعنی (الله تعالی لطف ومرحمتی سببلی سزگه احکام شرعیه‌نی آسان ایلامکنی استایدر، آنڭ ایچون انسان ضعیف یاراتلدیغندن طبیعتینه آغر کیلگان اشلرگه چدامیه‌چقدر).

فصل رابع

حقیقة ایمان واسلام بیاننده

ایمان لغتده تصدیق، اسلام لغتده انقیاد واطاعت معناسنده اولمقله بونلرنڭ آراسنده لغت جهتیله فرق بار ایسه‌ده لسان شرعده هر ایکیسی بر معناده یعنی ظاهرا وباطنا جمیع احکام دینیه‌نی تصدیق وقبول ایتمکدن عبارت اولدیغی کتاب وسنتله ثابت‌در. بو جهتله هر مؤمن مسلم وهر مسلم مؤمن اولادر جناب حقنڭ: (فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) دیمه‌سیله مؤمن ایله مسلم‌نڭ اتحادی لازم اولادر، معناسی: (حضرت لوطنڭ قریه‌سندن اهل ایماندن اولغانلرنی چقاردق، آنده یعنی لوطنڭ قریه‌سنده اهل اسلام‌دن بر خانه‌دن باشقه‌نی طابمادق) دیمکدر.

ایمان ایله اسلامنڭ لسان شرعده اتحادلرینی افاده ایتکان حدیثلر:

امام مسلمین‌نڭ ابو هریره رضی الله عنه‌دن روایت ایتدیکی: (اَلْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً أَعْلَاهَا لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ) حدیث شریفنده (لا

إِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) كلمهٔ منجیه‌سی شعب ایماننكٔ اعلاسی عد ایدلدیكی، (بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ شَهَادَةَ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) حدیث شریفی ارکان اسلامدن عد قیلنمسی ایمان ایله اسلامنكٔ اتحادلرینی مستلزمدر.

اما بو طوغری‌ده سورهٔ حجرات‌نكٔ ۱۴ نجی آیهٔ كریمه‌سی بولغان (قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوآ اَسْلَمْنَا) قول شریفیله ایمان ایله اسلامنكٔ متحد اولماوچیلغی دعوا ایدلمز، زیرا بوندا اولان اسلام لفظی‌نكٔ معنای لغویه‌سی مراد اولوب اعرابیلرنكٔ مجرد انقیاد ظاهری اوزره اولدقلرینی بیان‌در. آیهٔ كریمه‌نكٔ معناسی: (اعرابی ایندی ایمان كیلتوردك دیوب، حبیبم سین آنلرغه اینكل سز ایمان كیلتورمادیكز بلكه اسلامغه كیلدیكز یعنی قورقوو‌كزدن ظاهرا اواسه‌ده بزگه اطاعت ایته‌سز) دیمكدر.

حقیقت ایماننكٔ تحقیقنده اقوال علماء اوچدركه:

قول اوّل: (اَلْاِيمَانُ التَّصْدِيقُ بِمَا عُلِمَ مُجِيءُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِ مِنَ الدِّينِ ضَرُورَةً) معناسی: ایمان شولدركه پیغمبر صلی الله علیه وسلم‌نكٔ كیتوردیكی وامور دینیه‌دن اولدیغی معلوم اولان نرسه‌لری تكذیبدن بری اولغان حالده تصدیق یعنی حقلاودر.

بو قوله بناءً حقیقةً ایمان تصدیق قلبیدن عبارت اولوب اقرار وعمل ایماندن جزء توگلدر.

قول ثانی: (تَصْدِيقُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا جَآءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَالْاِقْرَارُ بِهِ) معناسی: (ایمان شولدركه رسول

اکرم صلی الله علیه وسلم‌نك الله تعالی جانبندن کیتوردیکی وخبر بیردیکی نبلری قلبیله تصدیق ایدوب ولسانیله اقراردن عبارت‌در).

بو تعریفه بناءً حقیقت ایمان تصدیق قلبیدن واقرارنك دخی حقیقت ایماندن جزءً ایدوکی آکلاشلادر. اما عمل بو تعریفه قاراغانده‌ده حقیقت ایماندن توگلدر.

قول ثالث: (اَلْاِیمانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَقَوْلٌ بِاللِّسانِ وَعَمَلٌ بِالْاَرْکانِ) یعنی (ایمان قلب‌برله‌تصدیق، تیل ایله اقرار، ارکان‌ایله عملدر).

بو تعریفه بناءً اقرار وعمل دخی حقیقة ایماندن جزءً اولاچقندن ایمان تزاید وتناقصنی قابل اولمقی لازم‌در. اما ایماننك تزاید وتناقصنی قابل اولمادیقی عقلاً ونقلاً مثبت اولدقندن بو اوچنچی تعریف‌ده ذکر ایتلگان ایماندن مقصود حقیقة ایمان اولمیوب، بلکه ایماننك اعمال صالحه‌یه مقارن اولوب دخول ناردن منجی اولمقی‌در، ننانك سورهٔ مؤمنون برنچی آیه‌ده (قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِینَ هُمْ فِی صَلٰوتِهِمْ خٰاشِعُونَ) دیه ایمان‌نك اعمال صالحه‌یه مقارن اولدیغی بیان بیورلمشدر.

ایمدی شول اوچ قولنی ینه‌ده حل ایتوب قایسی صحیح اولدیغینه توشونالم: قول اوّلگه بناءً اقرار وعمل ایماندن خارجدر، بناءً علی هذا تصدیقی لازم اولان امور دینیه‌نی قلبیله تصدیق ایدن کمسه مع القدرة اقرارنی ترك قیلسه‌ده عند الله مؤمن‌در، لکن عند الناس مؤمن توگلدر وهمان اهل جنتدر. ایمدی بونك عند الناس‌ده مؤمن اولمقی ایچون همان اقرار شرطدر؛ دیمك اقرار احکام شرعیه‌نك اجراسی ایچون لازمدر. اقرار ایله ایمانی بلونماگان ذات عند الناس مؤمن اولمدیغندن برمسلمانله ازدواج ووفاتی حالنده آنك اوزرینه جنازه نمازی قیلنمق کبی معاملهٔ اسلامیه‌دن محروم‌در.

قول ثانیکه بناءً حقیقة ایمان (قلب برله تصدیق ولسان ایله اقرار) د
عبارت اولدیغندن بر کمسه اقرارغه قادر ایکان اختیاری ایله اقرارنی تر
ایلاسه بو کمسه عند الله وعند الناس مؤمن اولماوی لازم کیله‌در ولو قلبی
مصدّق ایسه‌ده، چونکه جزء اولغان اقرارنڭ انتفاسی، کل اولغان حقیقة ایمانن
انتفاسینی مستلزمدر.

اما قلبیله تصدیقنی ترك ایتوب لسانیله اقرار ایلاسه بو وقت عندالنا
مؤمن اولوب کورلسه‌ده عندالله مؤمن توگلدر، منافق اولدیغی ایچون اه
النار‌در (اِنَّ الْمُنٰافِقینَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ) نظم جلیلینڭ مضمون
اوزره اشد عذابله معذب اولاچقدر.

امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری ایماننی (اِقْرٰارٌ بِاللِّسٰانِ وَتَصْدیقٌ
بِالْجِنٰانِ) دیه تعریف ایتوب عملنڭ حقیقة ایماندن جزء اولمادیغن
سویلامشدر. بونڭ تعریفینه بناءً اقرارنڭ ایماندن جزء اولمقی لازم کلسه‌د
شمس الائمه حضرتلری دیمشدرکه ایماننڭ رکنی ایکی (اقرار باللسان وتصدیق
بالجنان) یعنی تل برله اقرار وقلب برله تصدیق‌در، لکن قلب برله تصدیق
رکن اصلی اولوب هیچ بر وجهله ترك ایتلمز وبونڭ خلافینه آلماشنو کفرلك‌در
نیندای وجه ایله بولسه‌ده.

اما لسان ایله اقرار آنچق حال اختیارده رکن‌در، حال اضطرارده ایسه
یعنی عذر حقیقی وشرعی وقوعنده ترك ایتلووی جائزدر، بناءً علی هذا اکراه
واجبار سببیله اقراری خلافینه آلماشنسه‌ده قلبی مطمئن بالایمان اولورسه
کفرلکدن صاناالمیدر.

اصولده امام ثانی اولغان شیخ ابو منصور ماتریدی حضرتلرینڭ اختیار

ینیڭکی ونصوص قرآنیه‌نڭ مفادی دخی شولدر یعنی عمل واقرارنڭ حقیقة دلیلیندن جزء اصلی اولمایدر.

جناب رب العالمین‌نڭ (وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِیمَانِ) دیوب ایمان اطمینان قلبکه اسناد بیورمقی، وافندیمز حضرتلرینڭ (اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَلْبِی عَلٰی دِینِكَ) دیوب قلب شریفلرینڭ امر دین واحکام مبین اوزره ثابت قیلمقنی استرحام ایتووی حقیقة ایماننڭ تصدیق قلبیدن عبارت بولوون افاده ایته‌در.

دخی اصحاب کرام حضراتینی تعلیم وجهسیله جبرائیل علیه السلام رسول اکرم حضرتلرندن حقیقة ایمان نی دیوب سؤال ایلادیکنده (اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى) دیوب جواب بیروب عمل واقراردن سکوت ایلادکنده جبرائیل علیه السلام شول دیدکلرکنی اشلاسهم بن حق مؤمن اولورمنمی؟ دیه ینه بر سؤال قیلغاچ رسول اکرم نعم دیه جواب بیرمشدر.

وبونده دخی رسول اکرم عمل واقراردن سکوت ایله تصدیق قلب معناسنده بولغان ایمان لفظی اوزره حصر قیلمقی حقیقة ایماننڭ آنجق تصدیق قلبیدن عبارت اولمسینه برهان قاطعدر.

ایمدی حقیقة ایمان تصدیق بالقلب‌دن عبارت اولوب اقرار باللسان ایسه حال اختیارده رکن وحال اضطرارده امر تبعی‌در. اما عمل ایسه اصلا ایماندن جزء توگل وایمان دخی تزاید وتناقصنی قابل توگلدر.

عمل‌نڭ ایماندن جزء اولووی فرض ایتلگانده ابنای آدم ایسه بحسب

البشریة عملده قصور ایتماوی غیر ممکن اولدیغندن بالعموم اهل ایمان
دائره ایماندن خروجی لازم کیله‌در، بو وقت حقیقت ایمان کمده قالاچق
بناءً علی هذا بو اش عقلاده باطلدر.

فصل خامس

شروط صحة ایمان

ایمان اوزره دوام وثبات برنچی شرطلردندر، بر انسان ایمانده بر
اولمیوبده بر زمان صوکره کفره نیت قیلسه فی الحال مؤمن توگلدر، زیرا
مائده ۶ نچی آیه‌ده (وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) کلمه
معناسی: (ایماننددن طانغان کمسه‌نڭ قیلغان عمللری تحقیق یوقغه چقدی
دیمکدر.

دخی مسلمان کمسه ایمان مسئله‌لرنده جزم ایله حکم ایتمكدر، بر مسئله
شك وشبهه ایدرسه ایمانی صحیح توگلدر فی الحال ازاله‌سی لازمدر. دین اسلام
حق ایسه ایمان ایتدم والا ایتمادم دیمك ایماننی مانعدر.

دخی بنده اللهدن قورقو ایله رجا آراسنده بولمق ایماننڭ صحتینه
شرطلرندندر، زیرا اللهنڭ رحمتندن امید کیسمك یاکه عذابندن امین اولو
گناه وعصیانه مداومت قیلمق ایماننی مانعدر، نتاككه قرآن الکریمده
(لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ) یعنی اللهنڭ رحمتندن
امید کیسمز مگر کافر قومی، دخی (فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
الْخَاسِرُونَ) یعنی اللهنڭ مکر وعذابندن امین اولماس، مگر خاسر بر

ایماننی ...بیگنه معنالرنده نص جلیللر کیلمشدر، ایمان ایله متصف اولان کمسه بن ...چقدر ...قا مؤمن من دیمك تیوشلیدر. انشاء الله بن مؤمن من دیمك درست توگلدر.

دین مبین اسلامده دخی مُؤْمَنٌ به یعنی آنڭ اوزرینه ایمان ایدلمسی ایماننڭ شرطلری وذاتلری اولان شیلر آلتی درکه آنلر:

(اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى) در معناسی: (ایمان کیتورمکلیكڭ الله تعالیگه وآنڭ فرشتهلرینه هم کتابلرینه وآنڭ رسوللرینه وآخرت کونینه هم تقدیرنڭ ایزگوسی ویمانی الله تعالیدن بولو چیلقینه) دیمکدر.

بس بو آلتی نورلی شیگه ایمان واعتقاد وآنلرنی تصدیق طریقی آلتی ...نامگه بولنوب بیان ایتولهچکدر.

﴿ مقام اوّل ﴾

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ

معناسی: (الله تعالیگه ایمان کیتوردم) دیمکدر.

فصل اوّل

معرفت باری بیانده

هر مکلفکه لازم اولان اشلرنڭ ایڭ برنچیسی بقدر الطاقة البشریه جناب رب العالمیننڭ صفات کمالیه ایله متصف ونواقصدن منزه واجب الوجود برذات اولدغینه توشنو وتصدیق قیلودر، زیرا جمیع اوامرنڭ وجوبی ونواهینڭ حرمتی آنچق معرفت مذکورهنڭ فرعسیدر.

ایمدی معلوم اولسونکه الله تعالی باردر وبردر نظیری وشریکی یوقدر.

الله تعالى‌نكْ وجودینه دلیل قاطع وبرهان ساطع عالمدر، چونكه عا
ممكنات‌دن‌در، بس هر ممكنات‌نكْ وجودی آنچق بر خالق وءؤثرگه موقوفدر
ایشته عالم‌نكْ مؤثر وخالقی الله تعالی‌در بوكا دادر ادلهٔ نقلیه:
سورهٔ ابراهیم ١٠ نچی آیة (اَفِی اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ) معنای شریفی: (الله تعالی‌نكْ بارلقینه‌می شك ایته‌سز؟ كوكلری
یرلرنی یاراتقوچی اول الله تعالی) در. سورهٔ لقمان ٢٥ نچی آیة (وَلَئِنْ
سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ) معناسی
(اگر سین صوراسه‌كْ یر وكوكنی یاراتقوچی كمدر دیوب آنلر البته اینورلر
الله) دیمكدر.

بس یر كوكنكْ وما فیهانكْ وجودی، هر قایوسینكْ طرز عجیب واسلوب
غریب اوزره ایجاد واختراع ایتلووی، فصول اربعه‌نكْ، كیچه وكوندزنكْ حصولی
جمله‌سی ارباب عقول واصحاب ادراك ایچون جناب حق‌نكْ وجودینه وجمیع
صفات كمالیه ایله متصف اولوب هر تورلی نقایصدن منزه اولووینه دلیل
وبرهاندر وشونلرنی افاده ایتكان (اِنَّ فِی خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُولِی الْاَلْبَابِ) ال عمران ١٩٠ نچی
آیة‌نكْ معناسی بو طریقه‌در:
(درستلكده بو یر وكوكنكْ یاراتلشنده كیچه وكوندزلرنكْ مختلف اولوب قلری
حالده كیلوب كیتمكلرنده عقل ایه‌لری ایچون الوغ علامت ودلائل باردر) دیه‌كدر.
بس عقول اربابینه بوندن‌ده الوغ بر دلیل یوقدر آكلاغان كمسه‌یه بونلر
یتارلك علامتلردن‌در، بناءً علی هذا شول آیة شریفه نزول ایلادكده فخر

موجودات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات افندیمز حضرتلری (وَيْلٌ لِمَنْ لَاكَهَا بَيْنَ لِحْيَيْهِ وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا) بیورروب نظر صحیحنی ترك ایتوچی کمسه‌لر حقنده انذار و اخافه بیورمشلر. معنای حدیث شریف بویله‌در: عذاب الیم وهلاك دائم شول کمسه‌گه‌که شول آیهٔ جلیله‌نی ایکی چیگه‌سی آراسنده چاینار یعنی تلاوت ایته‌ر، لکن برهان قاطع ودلیل ساطع اولدیغینی فکر ایلامس) دیمکدر.

ایمدی بو دیدکلرمزدن آکلاشلدیکه الله تعالی باردر، بارلقنده شك وشبهه یوقدر. کله‌لم برلکینه: اوچ توحید ایله الله تعالی توحید ایتوله‌در: بری وجوب الوجودده، بری معبودیه‌ده وبری خالقیه‌ده‌در.

وجوب الوجودده: یعنی بارلقی ذاتندن اولوده الله تعالی بردر شریکی یوقدر دلیل قل هو الله احد سوره‌سی.

معبودیه‌ده: یعنی قللق قیلنمش بولوده دخی بردر دلیل: (وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ) آیهٔ کریمه‌سی.

خالقیه‌ده یعنی موجوداتنی یاراتمقده شریکی یوقدر. دلیل: سورهٔ صفات ۹۶ نچی آیة (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ)، (هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ) وسورهٔ نحل ۱۷ نچی آیة (أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ) دخی (لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) آیه‌لری آچق دلیلدر.

دخی انبیاء سوره‌سنده ۲۲ نچی آیة (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ

لَفَسَدَتَا) معناسی: (اگرده بو کوك ایله یرده الله تعالی‌دن باشقه اله بولسه
ایدی آنلر، دیمك کوك ایله یر، قائم بولمسلر یعنی بوزلورلر ایدی) دیمکدر.
بو آیهٔ جلیله‌نك مدلولی دلیل عقلی‌غه‌ده اشاره ایته‌در. شول وجهه‌دركه
بردن زیاده الله‌نك امکانی فرض اولنسه بری استدیکی شینك آخری خلافینی
استه‌مکله بینلرنده تمانع ممکن اولور، شول صورتله‌که: هر ایکاوینك مرادی
حاصل بولور، یا یوق؟ مرادلری حاصل بولسه اجتماع ضدین لازم بولا، بو
ایسه محال‌در، مرادلری حاصل بولماسه عاجز بولولری لازم، بو وقت تأثیر نك
ایله مؤثر اولمدقلری دعوای الوهیتی دخی مانعدر.
اگر بریسینك گنه مرادی حاصل بولسه آخرینك عجزی لازم، الله‌ده
عجز دخی محال، بس بو محاللرنی مستلزم بولغان تعدد اله‌ده محال بولوب جناب
حق‌دن باشقه هیچ بر خالق ومؤثر یوقدر، جمیع کائنات خلق وایجاد جهتندن
آنجق جناب حقه مستنددرلر.

فصل ثانی

اثبات اسماء الواجب تعالی

الله تعالی‌گه کورکام اسملر بولوغه دلیل سورهٔ اعراف ۱۸۵ نچی آیه
(وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوهُ بِهَا) معناسی: (الله تعالی ایچون
بولغوچیدر کورکام بولغان اسملر، بس الله تعالی‌نی شونلر ایله آتاگز) دیمکدر.
الله تعالی‌نك اسملری دخی یا واجب الوجود اولرر، یا ممتنع الوجود
اولور، یاکه ممکن الوجود اولور.
واجب الوجود اسملرنك الله تعالی‌ده بولمقی، ممتنع الوجود اسملرنك الله
تعالی‌ده بولماوی واجب‌در، ممکن الوجود اولغان اسملرنك بولووی‌ده بولماویده
جائزدر. ایمدی شول اوچ بحثنی بیان وایضاح قیله‌لم:

فصل ثالث

واجب الوجود اولان اسماءٔ باری بیاننده یاکه بحث اوّل

جناب رب العالمین‌نڭ واجب الوجود اولان اسملری ایکی قسمدرکه:
بری مفهومنده سلب معتبر اولدیغندن (اسماءٔ سلبیه) دیورلر، آنلر: قدم،
بقاءٔ، وحدانیت، مخالفة للحوادث، قیام بنفسه‌در.

ایکنچی‌سی: مفهومنده جناب حقه ثبوت‌لری معتبر اولدیغندن (اسماءٔ
ثبوتیه) دیولورکه آنلر: حیات، علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، تکوین‌در،
ایمدی شول ایکی تورلی اسماء ایکی قسم‌گه آیرلوب بیان قیلونه‌در.

❁ قسم اوّل ❁

اسماءٔ سلبیه بیاننده

(قدم) یعنی بارلغینڭ اوّلی یوق بولمق دیمك‌در، بونڭ ایله الله
تعالی (قدیم) دیوب تسمیه قیلنه‌در، بارلغینڭ اوّلی یوق ایدوکینه دلیل حدید
سوره‌سی ۳ نچی آیة (هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ) درکه معناسی: (اوّل وآخر
شول الله تعالی) در دیمك اولور.

(بقاءٔ) بارلغینڭ آخری یوق بولمق دیمکدر، بونڭ سببلی الله تعالی‌نی
(باقی) دیوب تسمیه قیله‌لر، باقی بولووینه دلیل سورهٔ قصص (كُلُّ شَيْءٍ
هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ) ۸۸ نچی آیة کریمه‌درکه: (هر شی بته‌چك آنچق الله
تعالی‌گنه قالاچق) معناسنده‌در.

(وحدانیت) الله تعالی ذاتنده وجمیع افعالنده برگنه بولمق‌درکه

بونڭ سببلی الله تعالی‌نی (واحد) دیوب ایته‌لر، دلیل‌لری یوقارودە کیچدی
(مخالفت للحوادث) الله تعالی‌نڭ کائناتدن هیچ بر شبگه شه
اولماویدرکه بونڭ سببلی الله تعالی‌نی (مخالف للحوادث) دیوب ایته‌لر. دلیل (لَیْسَ
کَمِثْلِهِ شَیْءٌ) آیة جلیله‌سیدر.

(قیام بنفسه) یعنی الله تعالی ذاتنده وافعالنده کمسه‌گه ومحل‌گه ده
محتاج بولماماق‌در، بناءً علی هذا الله تعالی زماندن وآلتی جهتدن منزهدر
جناب حقنڭ بو صفتله اتصافی ایچون (قائم بنفسه) دیوب تسمیه ایته‌مز.

﴿ قسم ثانی ﴾

اسماء ثبوتیه بیاننده‌در

(حیات) یعنی الله تعالی‌نڭ ترك بولوو بدرکه بونڭ ایچون الله تعالی
(حی) دیوب تسمیه قیلونه‌در، حیات ذات باری ایله قائمه بر صفت‌درکه جناب
حقنڭ علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، وتکوین صفتلریله اتصافنی تصحیح
ایته‌ر؛ چونکه بو صفتلر ایله اتصافنڭ صحتی، جناب حقنڭ حیات صفتیله اتصافنه
متوقف‌در. ایمدی صفات مذکوره ایله اتصافی‌نڭ وجوبی صفت حیات ایله
متصف اولونی مستلزم‌در (هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّومُ) آیة جلیله‌سی دلیل نقلیدر.

(علم) یعنی الله تعالی‌نڭ بلمکی‌در، بونڭ ایچون‌درکه جناب حقنی
(عالم) دیوب تسمیه ایته‌مز. علم ذات باریله قائمه بر صفة قدیمه‌درکه،
کیراك کلی، کیراکسه جزئی، واجب، ممتنع نرسه اولسون جمله‌سی انکشاف تامله
منکشف اولوب جناب حقنڭ علمندن هیچ بر وجهله خارج اولمازلر. دلیل نقلی
(وَاللّٰهُ بِکُلِّ شَیْءٍ عَلِیمٌ) آیة کریمه‌سیدر.

(قدرت) یعنی الله تعالی‌نك کوچی یتمكدر بو سببله (قادر) دیوب تسمیه قیلونه‌در بو دخی بر صفات قدیمه‌درکه، بو صفتله الله تعالی جمیع ممکنات‌نی ایجاد واعدامغه قادردر دلیل نقلی (وَهُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیرٌ) آیهٔ کریمه‌سیدر. ایشته بو جهتدن معلومات الله مقدورات الله‌دن آز دیورلر.

(ارادة) یعنی الله تعالی‌نك تلامکی‌در، بو جهتله الله تعالی (مرید) یعنی تلاگوچیدر، بو دخی ذات باریله قائمه بر صفت قدیمه‌درکه، دلیل نقلی (فَعَّالٌ لِمَا یُرِیدُ) آیهٔ کریمه‌سیدر. معناسی: (الله‌تعالی هر تلاگان نرسه‌سینی قیلغوچی) دیمکدر.

(سمع) یعنی الله تعالی‌نك ایشتمکی‌درکه، بو دخی بر صفة قدیمه‌درکه بو جهتله جناب حقنی (سمیع) یعنی ایشتکوچی دیوب تسمیه ایته‌مز (اِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْعَلِیمُ) نص جلیلی ایله بو صفت بیان واثبات ایتلمشدر.

(بصر) دخی ذات باریله قائمه اولان بر صفة قدیمه‌درکه، بو وجهله الله عظیم الشأن (بصیر) یعنی کورگوچی دیوب تعبیر ایتوله‌در؛ کورووی کوز یاردمی، یاقتیلق شرطی کبی بنده کورووینه مشابه توگلدر، بلکه هر موجود کندیسیله منکشف اولور، بو صفتی دخی قرآن الکریم‌ده کوب اورنده بیان ایتلمشدر، جمله‌دن بری (اِنَّهُ بِکُلِّ شَیْءٍ بَصِیرٌ) آیهٔ کریمه‌سیدر.

(کلام) یعنی الله تعالی‌نك سوزلامك صفتی حقدر، سویلاوی ایسه الفاظ وحروف واصوات جنسندن اولمیوب بر معنای نفسی قدیم‌درکه قرآن

الکریم الله‌نڭ سوزی اولوب کلام قدیمدر. حروف والفاظدن مرکب ونظم وعباره اوزرنده اولمقی ایسه کلام نفسی قدیمگه دال بولغان الفاظ حادثه‌دنـ[ـدر] معناسی ایسه کلام الله وواجب الوجود وقدیمدر. وشول معنایه دلالت ایتـ[ـن] الفاظنڭ دخی بویله نظم جلیل ومعجز صورتده ترکیباتی دخی جناب حقنـ[ـڭ] ایجادیله اولوب مخلوقنڭ نظم وتألیفی ایله توگلدر. بو صفته الله تعالی (متکلم) دیوب تسمیه قیلونه‌در.

(تکوین) یعنی الله تعالی‌نڭ هر نرسه‌نی بولدروی وخلق قیلوبدر. بو دخی صفة قدیمه‌دندر، الله تعالی‌ده بو صفت اولدیغندن الله تعالی هـ[ـر] نرسه‌نی بولدررغه بتررگه، ترگزرگه واولتررگه، آلورغه وبیررگه قادردر. بو جهتله الله تعالی‌نڭ کوب تورلی اسملری باردرکه آنلردن بر نیچه‌سی مُکَوِّنْ، خَالِقْ، رَازِقْ، مُحْيٍ، مُمِيتْ، مُغْنِي، مُخْتَارْ، رَحْمٰنْ رَحِيمْ، قَهَّارْ، غَفُورْ، مُجِيبْ، تَوَّابْ، هَادِي اسملربدر.

فصل رابع

جناب الله حقنده ممتنع الوجود اولان اسملر بیاننده یاکه بحث ثانی

عقلاً اجتماع ضدین محال اولدیغندن عموما صفات واجبه‌نڭ ضدلری جناب الله‌ده بولو محال وممتنع ایدوکینه اجتماع ضدین‌نڭ امتناعی دلیل وبرهان قاطع‌در.

بس قدم، بقا، وحدانیت، قیام بنفسه، مخالفت للحوادث‌نڭ ضدلری اولغان حدوث، فنا، تعدد، محل‌گه وغیرنڭ یاردمینه احتیاج، وحوادث‌که مماثلت جناب الله حقنده ممتنع ومحال اشلردن وصفتلردندر.

اوشنداق حیات، علم، قدرت، ارادة، سمع، بصر، کلام، تکوین صفتلر ینڭ ضدلری بولغان: موت، جهل، عجز، کره، صاغرلق، صوقرلق، [ت]ورسزلك، قدرتسزلك صفتلری الله تعالی حقنده محال وغیر ممکن اشلردندر، [ب]ناءً علی هذا بو صفتلر جناب الله حقنده ممتنع الوجود دیوب تعبیر ایتوله‌در.

فصل خامس

جناب الله حقنده ممکن الوجود وجائز اولان اسملر بیاننده یاکه بحث ثالث

وجود وعدمی مقتضای ذاتی اولمایںچه هر ایکیسی مساوی بولغان هر ممکننی اشلمك یاکه ترك ایتمك جناب الله حقنده جائزدر، مثلا (اعطا) بیرمك (احیا) ترك قیلمق (اماته) اولترمك کبی اشلرنڭ ضدلری بولغان بیرمك، ترك قیلمامق واولترممك کبی صفتلر ایله‌ده الله تعالی‌نڭ اتصافی جائزدر وبو کبی اشلرنی (صفات فعلیه) دیوب‌ده ایته‌لر.

❁ مقام ثانی ❁

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَآئِکَتِهِ

معناسی: (الله تعالی‌گه وآنڭ فرشته‌لرینه ایمان کیتوردم) دیمکدر.

هر مکلفکه ملائکهٔ کرام حقنده اعتقادی لازم بولغان امور دینیه دورت تورلیدرکه:

برنچی‌سی: ملکلر باردر، نوردن خلق قیلنغان جسم لطیف‌درلر، الله تعالی‌نڭ اذنی ایله هر تورلی صورتکه آلماشنورلر، جناب حق اذن ایلسه غایت الوغ وقوّت ایله قیلونه‌چق اشلرنی قیلورغه قادرلردر؛ مثلا جبرائیل فرشته بر قنادیله شهرلرنی آستون اوستکه کیتورورگه، طاغلرنی قوپتاروب آتارغه،

وطاوشيله بر شهرنك اهالىسىنى بر آنده محو ايتەرگە قادردر، مطلق اللەنك اذنى وامرينه موقوفدر.

ايكنچى‌سى: (بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ) مقتضاسى اوزره ملائكهٔ كرام الله تعالى‌نك حرمتلو قللريدر، آنلرنك سوزلرى الله تعالى‌نك سوزينى سبقت ايتمز، الله تعالى نرسه قوشسه وقتندن كيچرميوب شونى قيلورلر، هر قيلدقلرى اللەنك رخصتى وامرى ايله‌در. دخى (لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ) معناى شريفى: (آنلر الله تعالى‌گه گناهلى اولمازلر وقوشلغان اشلرينى قيلورلر قوشلغان اشلرنده قارشيلق قيلمازلر، دائما الله تعالى‌گه اطاعت وانقياد اوزره بولورلر) ايشته آنلر شونك كبى آيه‌لر وقول شريفلر ايله تصديق ونزكيه اولنمشلردر.

اوچنچى‌سى: آنلرده انسان كبى آشاو، ايچو، ايرلك وخاتونلق ونفس شهوتيه يوقدر. (وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ) مضمونى اوزره آنلرنك حسابين بارى الله تعالى اوزيگنه بلور، جبرائيل، ميكائيل، اسرافيل، عزرائيل عليهم السلام حضراتى كبى عند الله مقربلرى وپيغمبرلرى باردركه بونلردن هر بريسى انزال وحى، رزق ويغمور طاراتو، نفخ صور، وقبض روح كبى برر وظيفه ايله موظف‌درلر. بعضيلرى دخى (يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ) فحواى جليلى اوزره كيچه وكوندز جناب حقنى تسبيح وتنزيه ايله مشغول اولوب اصلا آرمازلر. وبر قدرى دخى يرده وكوكده جنت وجهنمده كنديلرينه مخصوص وظيفه‌لر ايله مشغول‌لردر. (كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ

مَا تُؤْمَرُونَ) مفهومی اوزره بر قدرسی بنده‌لرنك عمللرینی یازو کبی وظیفه‌لر ایله مکلفلردر.

دورتنچی: رسل بشر رسل ملائکه‌دن افضل اولمقینه، رسل ملائکه ایسه عامهٔ بشردن افضل اولمقینه وعامهٔ بشر عامهٔ ملائکه‌دن افضل اولمقینه ایمان واعتقاددر.

رسل بشرنك رسل ملائکه‌دن افضل بولووینه دلیل: ملائکهٔ کرام‌غه الله تعالی حضرت آدمگه سجده ایله امر بیورمشدر. مقتضای حکمت ادنی‌غه امر اعلی‌غه سجود ایله‌در. دخی آل عمران سوره‌سینك ۳۲ نچی آیتی: (اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى اٰدَمَ وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰهِيمَ وَاٰلَ عِمْرٰانَ عَلَى الْعَالَمِينَ) مفهومی اوزره عالمدن عد اولونغان ملائکه‌گه وعالمگه آدم ونوح علیهما السلام‌نك وهم ال ابراهیم وال عمران‌نك صایلانماسی واوستون قیلنماسی دلیل قاطع‌در.

رسل ملائکه‌نك عامهٔ بشردن افضل بولووینه دلیل اجماع‌در. عامهٔ بشرنك عامهٔ ملائکه‌دن افضل بولووینه دلیل: انسان کمالاتنی، فضائل علمیه وعملیه‌نی کوب تورلی مانع ومشغلر ایله تحصیل ایته‌ر، فرشته‌لرده ایسه اصلا مانعلر یوق، ایمدی شول قدر موانع وشواغل ایله کسب ایتلگان وحاصل اولغان عبادت، عمل خیر البته بلا موانع قیلنغان عبادتدن افضل‌در وبو سببله عامه بشرنك عامه ملائکه‌دن آرتق وفاضل اولووی لازم کیلور. نتاك رسول الله (اَفْضَلُ الْاَعْمَالِ اَحْمَزُهَا) دیوب بیورمشدر.

﴿ مقام ثالث ﴾

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ

ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه آنڭ فرشته‌لرینه وآنڭ کتابلرینه دیمکدر.

﴿ فصل اوّل ﴾

(کتب سماویه‌نڭ انزالی بیاننده)

زمان مختلف اولدیغی کبی احوال عالم دخی مختلف اولمقده‌در. بناءً علی هذا زمان واوقاتینه گوره مقتضای حاله موافق اوامر ونواهی واخبارات ایله الله تعالی قللرنی دین حقغه ارشاد وشریعت‌نڭ بیوردیغی احکامنی ضبط وبیان ایچون حضرت آدمدن مفخر موجودات افندیمز حضرتلرینه قدر. شرف رسالت ایله مشرف ایتلگان پیغمبران عظام حضرتلرندن بعضیلرینه جبرائیل علیه السلام واسطه‌سیله تورلی تلده مدوّن وغیر مدون بر طاقم کتابلر وحی وانزال ایلامشدر.

آنلردن مدوّن اولغانلری کتب، غیر مدوّن اولغانلری صحف دیوب تسمیه ایتوله‌در.

کتب اولغانلری دورتدرکه آنلر: تورات، زبور، انجیل، قرآن عظیم البرهان‌در.

تورات عبرانی لغتنده اولمقله حضرت موسی علیه السلامغه، زبور سریانی لغتی اوزره حضرت داود علیه السلامغه، انجیل دخی سریانی لغتی اوزره عیسی علیه السلامغه، قرآن عظیم الشأن عرب لغتی اوزره حضرت محمد صلی الله علیه وسلم‌گه کوندرلمشدر. بونلر جمله‌سی کلام الله‌در.

صحف بولغانی دخی دورت پیغمبرگه کوندرلمشدر، آنلردن آدم علیه السلامغه اون صحیفه، شیث علیه السلامغه ایللی صحیفه، ادریس علیه السلامغه

اوطوز صحیفه، ابراهیم علیه السلام‌غه اون صحیفه ایندرلمشدر. جمله‌سی حق وثابت‌درلر.

﴿ فصل ثانی ﴾

کتب سماویه‌نڭ احکامی بیانندەدر

هر کتابنڭ حکمی ایکنچی بر رسول کیلوب آنارغه دخی اوّلگی کتابنڭ حکمینی نسخ قیلغان واول کتابنڭ مقتضاسیله عملنڭ زمانی اوتدکینی بیان ایتکان دیگر بر کتابنڭ کوندرلووینه قدر باقیدر.

ایشته قرآن الکریم جمله کتاب‌دن صوڭره خاتم الانبیاء علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینه کوندرلوب کتب سماویهٔ سائره‌نڭ مقتضاسیله عملنڭ زمانی اوتدیکینی بیان بیوردیغندن هیچ برسیله عمل جائز توگلدر. قرآن کریم کیراك اولدیغی قدر ایندرله، ایندرله زمان سعادت حضرت پیغمبری‌ده ختم واکمال بیورلمشدر. حکمی قیامته قدر باقی بولوب، نسخ وتغیردن مصون ومحفوظدر ومعجزهٔ رسول‌نڭ ایڭ الوغلرندندر: (وَاِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ) هم سورهٔ اسری ٨٨ نچی آیه: (قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا) نظم جلیللری مفادی اوزره فلله نی قدر فصحاء وبلغاء تمام همت‌لریله طرشوب قسقه بر سوره‌نڭ مثلینی اتیاندن عاجز قالارق قایسی‌لری سعادت ازلیه‌لرینی اظهار ایته‌رك شرف اسلامله مشرف اولمشلر وقایسیلری عناد واستکبار

بليه‌سيله مبتلا اولارق سعادت ابديه‌دن محروم قالمشلردر. اوّلگی آیه‌نڭ معناس
قلمزغه (يعنی محمد صلی الله عليه وسلم‌گه) ايندرلمش نرسه‌گه يعنی قرآنغه شك
طوتسه‌گز بس شول قرآننڭ اوخشاشندن بر سوره‌نی کیتورگز! (البته عاجز سز
ديمك اولور. ايكنچی آیه‌نڭ معناسی: (اينكل ای رسول شول قرآننڭ مثلين
كيتورمك بولوب جنلر وانسانلر جيولشوب، برسی آخرينه ياردمچی بولوب
طرشسه‌لرده بونڭ مثلينی کیتوره آلماسلر) ديمكدر.

بو جهتله اهل انصاف ايچون قرآن الكريم‌نڭ كلام باری ومعجزهٔ رسول
اولديغينی انكار غير ممكن‌در.

﴿ فصل ثالث ﴾

قرآن كريمنڭ جهت اعجازی

قرآن كريمنڭ وجوه اعجازی قابل تعداد توگل ديه‌چك قدر كوب‌در
شولای‌ده بولسه بز بونده انواعی اعتباريله دورتكه بولوب بيان ايته‌مز:

برسی: قرآن الكريم عرب لغتنده‌در. عرب‌لر فصاحت وبلاغت ايله
كسب اشتهار ايلدكلری معلوم‌در، زمانلرنده آنلر بو طوغريده برنچی استاذ
اولمشلردر، قايچان قرآن كريم نازل اولدقده عرب فصحاء وبلغاسندن ايك
اولوغلری‌نڭ حيرتده، عجز وحجالتده قالولری واظهار عجزه مجبور اولولری‌در.

ايكنچی‌سی: مطالعه ومعنی ونظم جهتندن بين العرب متعارف اسلوب
ونظمه مخالف اولمقی وحقلقنی كورستووی، منظوم اولديغی حالده فنون، حكم،
مصالح ودقايق‌نی امور دينيه ودنياويه‌نی جامع، تناقض واختلاف‌دن عاری
اولمقی‌در وشول قدر قسقه عباره ايله بو درجه‌ده آچق فصيح وبليغ صورتده
جميع علوم‌نی واحكام متنوعه‌نی بيان ايلامكيدر.

اوچنچیسی: تصور وتخطر ایتلمگان امور مستقبله‌دن قبل الوقوع خبر بیروب فی الحقیقة خبر بیردکی کبی وقوعلری‌در.

دورتنچی‌سی: خلقت عالم‌دن زمان سعادت رسالتلرینه قدر وقایع سالفه واحوال ماضیه‌نی بیان ایتوب جمله‌سینک حق وثابت اولمقی‌در، دخی بوندن اون اوچ عصر مقدم شرف نزول ایلاگان اوامر ونواهی‌نک واحکام‌اسائره‌سینک بو وقت دخی زمانغه مطابق اولوب، اصلا آغراق کورستمادیکی‌در وهر قایوسینک حکمت ومدنیتکه مطابق اولمقیدر. ایشته قرآن عظیم کلام الله ومعجزهٔ رسولدرکه حکمی قیامته قدر باقیدر.

❊ مقام رابع ❊

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَآئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ

یعنی (ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه، آنک فرشته‌لرینه وآنک کتابلرینه وآنک پیغمبرلرینه) دیمکدر.

❊ فصل اوّل ❊

پیغمبرلرنک کلمسی وآنلر حقنده اولان صفتلر بیاننده

مقدمه‌ده بیان ایتلدیکی صورتله پیغمبران عظام‌نک کلمسی تبلیغ دین واحکام ایله مأمور اولمقاری محض فضل وکرم الهیدن اولوب ابنای بشرنک سعادتین تأمین ایچون‌در، آنلر دخی بزنک کبی جنس بشردن بولوب حقلرنده واجب، ممتنع، ممکن وجائز صفتلرنی بلمك تیوشلیدر.

پیغمبرلرنک ایمانی تحقیقی وتفصیلی‌در، علوم دینیه‌لرنی مفصلا بلورلر وبعض احکام‌ده اجتهادلری هم جائز اولوب خطا احتمالی آنلره نقص توگلدر. زیرا آنلر اجتهادلرنده اصلا خطا اوزره قالمازلر، یا وحی ایله، یا که الهام الهی

ایله علی الفور ارشاد اولنورلر. اما باشقه مجتهدین ایسه الهام الهی وباط
طریق آخرله ارشاد اولنمدقلرنده خطا اوزره قالولری جائز بولوب خطالر
معفو واجتهاد ثوابیله مأجور اولورلر.

بالعموم پیغمبران عظام حقنده بش صفت واجبدرکه آنلر: (صِدْقْ
اَمَانَةْ، تَبْلِیغْ، فَطَانَةْ، عِصْمَتْ) درکه.

صدق: یعنی طوغری اولمق پیغمبرلر حقنده کذب محالدر، امانة واجبد
آنلر حقنده خیانت محالدر، تبلیغ یعنی مأمور اولدقلرینی آرتدرمی کیمونم
بندەلرگه یتشدرولری واجبدر، فطانة یعنی عقللی وزیراك اولولری واجبدر
عصمت یعنی گناهدن پاکلردر. بس پیغمبرلر شول صفتلر ایله متصف اولور
ضدلری آنلر حقنده ممتنع اولدیغندن (صفات ممتنعه دیوب) تسمیه قیلونه‌لر

﴿ فصل ثانی ﴾

پیغمبرلر حقنده ممتنع صفتلر بیانندەدر

واجب اولغان صفتلرنك ضدلری صفات ممتنعه‌دندر، اجتماع ضدین
لازم کلاچکندن پیغمبرلرنك آنلر ایله اتصافی محال وممتنع‌در.

بس بو وجهله صفات ممتنعه دخی بش بولادر آنلر: (کِذْبْ
خِیَانَتْ، کَتْمْ، بَلَادَتْ، عِصْیَانْ) درلر.

کذب: یعنی یالغانچیلق صدقنك ضدی اولوب پیغمبرلر حقنده محالدر،
آنك ایچون پیغمبرلر معجزه ایله الله تعالی طرفندن تصدیق بیورلمشلردر،
کاذبنی تصدیق دخی کذب اولمقله، پیغمبرلر حقنده تجریز کذب حاشا جناب
الله حقنده کذبنی مستلزم اولادر، بو ایسه قطعی البطلاندر.

امانةنكڭ ضدی بولغان خیانت: یعنی خائنلك دخی ممتنعدر، زیرا آنلرنكڭ
خصائص نبوتلرندن بولماغان طوغر بلرندهده شرعا ایارو واجبدر، ایمدی
حرام قیلنمسی، واجب قویلمسی كبی شرعا ممنوع اولغان بر امرده خیانتلری
مفروض اولسه شرعا ممنوع شیلرده مأمور اولوومز لازم كیلور، بو دخی
قطعی البطلاندر.

كتم: یعنی ایرشدرمسیله مأمور اولدقلری شیلرنی یاشرمكلری تبلیغ نكڭ
ضدیدر، بو دخی آنلر حقنده ممتنع واصلا تجویز اولنماز صفتدركه، اگر
جوازی مفروض اولسه اول وقت اوزمز ایچون‌ده علم وباشقه حقوقنی كتم‌نكڭ
مشروع اولمقی لازم كیلور، زیرا پیغمبرلرنكڭ هر اشینه شرعا اتباع واجبدر،
حالاكه بزه كتم‌نكڭ مشروع بولووی توگل حتی كاتم علم‌نكڭ ملعون اولووی سورهٔ
بقره ١٦٥ نچی آیة: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ
وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ
اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ) كریمه‌سیله بیان واثبات ایتلمشدر.

بلادت: یعنی اویسز فكرسز وآكغرا بولوچیلق فطانةنكڭ ضدی اولوب
بونكڭ ایله پیغمبرلرنكڭ متصف اولووی غیر ممكن ایدكی شمس كبی آشكاره‌در.

عصیان: یعنی گناهكار واطاعتسزلك عصمت‌نكڭ ضدی بولوب، بو دخی
پیغمبرلر حقنده ممتنع وغیر ممكن صفتلردندر.

﴿ فصل ثالث ﴾

پیغمبران عظام حقنده صفات ممكنه وجائزه‌لرنی بیان

پیغمبرلر جنس بشردن اولدقلرندن آنلردهده یمك، ایچمك، یاتمق،

یوقلامق، کولمك، ویغلامق کبی حالات بشریه واعراض انسانیه‌نك بولن
جائزدر، بلکه بونلرنك اکثریسی احکام دینیه‌نك بالفعل تعلیم وایضاحینه باع
اولدیغندن کوب تورلی فائده ومصلحتلرنی مفیددرلر. مثلا حضرت رسول
اثنای صلوة‌ده سهونك صدوریله سجدهٔ سهونك مشروعیتی وکیفیتی، بر وقت
نمازنك فوتیله قضانك مشروعیتی، وحال سفر ومرض وقوعیله روزه نماز کبی
امور دینیه‌ده رخصت شرعیه ومعذرت دینیه‌نك بارلغی بالفعل کورستلمش
بناءً علی هذا بو کبی حاللرنك وقوعسی بنده‌لر حقنده عین لطف ومکمن
ربانیه‌در.

دعوای رسالت ونبوتلرینی اثبات ایچون ید سعادتلرنده ظهور ایتکا
معجزات باهره‌لری محض الله‌نك ایجادیله اولوب کندیلرینك قدرتلرب
اولمدیغی ظاهردر، زیرا بو قدرلی خوارق عادة اولان امور معظمه ید سعادتلرند
ظهور ایتمکده ایکان خسته اولمق، آچقمق وصوصامق کبی اوزلرینه آغرلق
بیرگان اعراض بشریه‌دن قوتولورغه قادر اولمادقلرینی ملاحظه ایلادکد
کندیلرینك بشریتلرینه وید سعادتلرنده شرف ظهور ایتکان خوارق عادة‌نك
آنچق جناب حقنك اثر قدرة الهیه‌سی اولدیغینه اوشانمامق غیر ممکن‌در.

وبونداین خوارق عادتلرین کوروب ده جنس بشردن اولدقلرین خاطردن
چقاروب الوهیتلرینه قائل اولارق بنده‌لر (نتاك یهودلر عزیر علیه السلام
حقنده سویلادیلر) دارین‌ده مظهر خسران اولماسونلر ایچون سورهٔ توبه
۳۱ نچی آیة و ۳۲ نچی آیه‌لر وسورهٔ مائده ۷۷ نچی آیه‌لر شرف نزول
بیورلمشلردر.

سورهٔ نساء ۱۵۹ نچی آیة: (وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ وَرُسُلاً
لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ) مضمونی اوزره پیغمبرلرنك عددی آنچق الله تعالی

[حض]رتلرینه‌گنه معلوم‌در. بناءً علیه آنلرغه ایمان ایتوده عدد معینگه قصر ایتمایئچه [ح]ضرت آدمدن محمد علیه السلام‌گه قدر آرالرنك نی قدر پیغمبر مبعوث ایسه [جم]له‌سینه ایمان ایتدم دیمه‌لیدر (لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِه) [آ]یهٔ جلیله‌سینك مقتضاسی اوزره شرف نبوتله اتصافلری جهتندن جمله‌سی بر [ا]ولوب ایمان واعتقادده دخی هیچ برسینی دیگرندن تفریق جائز توگلدر.

(اِنِّی خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ) نظم جلیلی اوزره خلقت وکذا بعثت [ج]هتندن ایلك اوّلگیلری آدم علیه السلام اولوب (وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ [و]خَاتَمَ النَّبِيِّينَ) نظم جلیلی اوشنداق (لَا نَبِیَّ بَعْدِی) حدیث شریفی [م]قتضاسی اوزره منتهالری وایلك صوگغیلری محمد صلی الله علیه وسلم‌در. دخی (كُنْتُ نَبِيًّا وَاٰدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ) حدیث شریفی مفادی اوزره [ش]رف نبوتله اتصافی جهتندن جمله‌سندن اقدمی دخی محمد صلی الله علیه وسلم‌در. (تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ) نص جلیلی مفادی اوزره [ف]ضائل ودرجات جهتندن عندالله بعضیلری بعضیلرندن افضل‌در.

اما (وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ) آیهٔ کریمه‌سی مفهوم [م]نیفی اوزره اشرف مخلوقات افندیمز حضرتلری جمله‌سندن افضل‌در.

قرآن الکریم‌ده مفصلا اسم شریفلری ذکر اولنغان انبیای عظام ورسل [ع]ظام حضراتینی مفصلا بلمك لازم‌درکه آنلر: آدم، ادریس، نوح، هود، صالح، ابراهیم، لوط، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسی، هارون ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، یونس، زکریا، یحیی، عیسی، محمد صلی الله علیهم اجمعین حضراتیدر. بالاتفاق شرف رسالتله مشرف‌لردر، اما

(ذوالقرنين وعزير هم لقمان) حضرتلر ينڭ ولی یاکه نبی اولمقلرنده اختلاف واقع اولمشدر.

﴿ مقام خامس ﴾

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

یعنی: (ایمان کیتوردم واینان‌دم الله تعالی‌گه، آنڭ فرشته‌لرينه وآنڭ کتابلرينه وآنڭ رسوللرينه وآخرت کونينه) دیمکدر. هر موجودات بته‌چکدر (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ) نظم جليلی ایله بیان ایتلمشدر. دخی (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ) نظم جليلی ایله تأکید ایتلمشدر. (كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) مقتضاسی اوزره هر جان ایاسی اولم طاتوچاقدر. آدم بالاسی ایسه اولدکندن صوڭره کندسینڭ حالندن امتحان ایتوله‌چکدر یعنی قبرده یاکه بولندیغی محلده میت‌نڭ یانینه ایکی فرشته کیلوب ربڭ کم؟ دینڭ نه؟ بیغمبرڭ کم؟ کبی سؤاللری کبچروب بنده کورکام جواب بیررسه تنعیم ایتلور، جوابدن عاجز قالسه تعذیب ایتلور، جمله‌سی حق وادلهٔ شرعیه ایله ثابتلردر. بو اشلر قبرگه مخصوص توگل بلکه بعد الوفات استر قبرده بولسون استرسه دیڭزده ویا سائر حیوانات قرننده بولسون اهل معصیت ایسه مظهر عفو باری اولمازسه معصیتی نسبتنده تعذیب واهل طاعت ایسه تنعیم ایتلمکی آیة ایله مثبتلدر سورهٔ مؤمن ۴۶ نچی آیة: (اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا) بیورلمشدر دخی حدیث رسول (اَلْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ اَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النِّيرَانِ) یعنی قبر

جنت باقچه‌لرندن بر باقچه‌در یاکه اوط بازلرندن بر بازدر دیه بیورلمشدر.

عذاب ایله رنجونی نعمت ایله لذتلنونی سیزو وآکلاو هر نه قدر حیاتکه یعنی ترلوگه متوقف ایسه‌ده، اما حیاتنکڭ تحققی مزاج وبنیه‌گه متوقف توگلدر، زیرا روحنکڭ بدندن خروجیله بتونلایوك علاقه‌سی کیسلمز، بلکه اجزای اصلیهٔ بدنه نوعما تعلقی باقی قالمقله سؤال وجوابنی لذت نعمت والم عذابنی سیزار وآکلار.

وحال حیاتده بواغانلرنکڭ اثرینه واقف اولمقلری لازم توگلدر. زیرا عدم وقوف عدم وقوعنی ایجاب ایتمز، مثلا بر کمسه یوقلار ایکان کوزلری یوملغان حالده اولور وهیچ بر اعضاسندن شادلانو یاکه حسرتلانو کبی علامتلر سیزلماس حالاکه شول یوقلاوچی کمسه نیچه مطلوبقه موافق رؤیالر کوروب جنت ذوقلری کبی ذوقلر ایله لذتلانوب یاکه قلله نینداى قورقنچلى ویمان رؤیالر کوروب الوغ عذابلرغه قریب عذابلر ایله مشقتلانور؛ حالبوکه بو یوقلاوچینکڭ یاننده اولوب جمیع اعضاسینی رأی العین مشاهده ایتکان کمسه‌لر یوقلاوچینکڭ بو حاللرینه واقف اولمازلر.

﴿ مقام سادس ﴾

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى

معناسی: (ایمان کیتوردم الله تعالی‌گه، آنکڭ فرشته‌لرینه، آنکڭ کتابلرینه، وآنکڭ پیغمبرلرینه وآخرت کوننه تقدیرنکڭ ایزگوسی ویمانی الله تعالی‌دن اولمقینه) دیمکدر.

خیر، شر، وهر نه اولورسه جمله‌سی (وَمَا تَشَاۤؤُنَ اِلاَّ اَنْ يَشَاۤءَ

اللّٰه) و (قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ) نص جليللرى مفادى اوزره بر
الله تعالى نڭ ارادەسى خلق وايجاديلەدر، خلق وايجاد خصوصندە بندەنڭ ا
مدخلى يوقدر دخى (وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) نص جليلى
ثابت اولمشدر.

اما عبادنڭدە افعال اختياريەسى واردر شول وجهلەكە: جناب حقنڭ ا
ومشيتى آنجق عبدنڭ ارادە واختيار جزئيسى اوزرە مترتبە اولوب عبد خير
ارادە هم اختيار ايلاسە يعنى قدرتينى شول ياقغە صرف قيلسە باشقەچە
مانع اولمازسە جناب الله شول خيرنى، اگر شرنى اختيار ايلەرسە اوشانى
شرنى ياراتور، بناءً عليه عبدنڭ اختيار قيلديغى اشى خير اولدقدە نظ
مثاب اولور، شر اولدقدە مقتضاى عدلى اولارق معاقب اولور.

ايمدى عبدنڭ بويلە اختيارينە يعنى قدرتنى فعل ياخود ترك طرفين
صرف ايلامكينە (كسب واختيار، ارادۂ جزئيە) ديوب اَيتولدكى كبى بر ما
اولمادقدە شونى ايجاد قيلمقينە (خلق) ديوب ايتولور. ايمدى فعل مذكور
خلق وايجاد جهتندن مقدور بارى، كسب جهتندن مقدور عبددر (جَزَآءً
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) نص جليلى مقتضاسى اوزرە هر كشى اوزينڭ اسناب
آلووى ايلە مؤاخذە اولنەچغى جهتلە جناب الله حقندە هيچ بر وجهلە جبر وظلم
تصور اولنماز.

اما الله تعالى اوزى ارادە وايجاد قيلماز ايسە بندەنى قدر كسب واختيار
قيلسەدە استەديكى وجودە كلمز (مَا شَآءَ اللّٰهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ)
مفادى اوزرە جناب حقنڭ ارادەسى تعلق ايدن هيچ بر شى دخى وجودە كيلمى
قالميەچقدر.

بس هر بر اش جناب حقنڭ تقديرى ولوح المحفوظدە قدرت قلميلە

بازماسیله‌در. (وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ) نظم جلیلی دخی (وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ) نظم جلیل‌لری لوح المحفوظ بارلقینه (اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) آیهٔ کریمه‌سی تقدیر بارلقینه ظاهر دلیل‌لردر. وبو تقدیر مسئله‌سنده آرتق بحث وتعمق جائز توگلدر وممنوعدر.

تتمه

بو تتمه ایکی قسمده‌درکه قسم اوّل احوال آخرت بیاننده قسم ثانی‌ده بر قدر فوائددر.

﴿ قسم اوّل ﴾

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ

عبارهٔ جلیله‌سنده (والبعث بعد الموت) نڭ معناسی: (اولگاندن صوڭ قوبارلوغه دخی ایمان کیتوردم) دیمکدر، بس شونی بیان وایضاح ایته‌لم:

(احوال آخرت)

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) نص جلیلی مضمونی اوزره هر جان ایاسی اولمنی طاتیمقله یعنی جاننڭ بدندن خروجیله جان ایاسینڭ حیاتی یوغالوب وجودینی ترکیب ایدن اجزای اصلیه‌سی چروب بتدکدن صوڭره (ثُمَّ اِنَّكُمْ تُبْعَثُونَ) مضمونی اوزره جمع ایدله‌رك (قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي

أَنشَأَها أَوَّلَ مَرَّةٍ) نص قاطعی مفادی اوزره تکرار انشا اولنغان جسدلرینه

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ)

نظم کریمی مفهومی اوزره روحنڭ نفخ واعادهسیله تعلق تام پیدا ایلاب جملهسی احیا ومیدان حشرده حشر وجمع اولاچقلری حقدر.

(كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ) منطوق منیفی اوزره هر کمسهگه مؤکل اولغان ملکلر طرفندن ضبط وتحریر اولنغان اعمال عبادنڭ دفتری (وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا) آیهٔ جلیلهسی مفهومی اوزره حساب یرینه قویبلوب (فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) نظم جلیلی مقتضاسی اوزره ایزگولرنڭ عمل دفتری اوڭ طرفندن عنایت واحسان ایتلوب مبشر بالجنة اولورلر (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ) مفهوم جلیلی ایجابنچه اشقیا یعنی یاوز کمسهلرنڭ سیئات دفتری آرقه طرفندن بیرلوب علی رؤس الاشهاد محاسبه ومؤاخذه اولنوب بوندن صوڭره (وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ) مضمون جلیلی اوزره هر کمنڭ صحایف اعمالی موازنه ایتلوب وعالم حیانده طوتدیغی اموال ومملوکاتینڭ وقیلدیغی اعمال وافعال اختیاریهسینڭ کیفیتی طرف الهیدن برر بررر سؤال ومحاسبه اولنوب (فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ) موجبنچه اهل جنت حوض کوثرده قویندرلوب سعادة ابدیهگه واصل اولاچغی واهل نارنڭ جهنمگه توشاچکلری نصوص قاطعه ایله ثابت اولدیغندن اعتقادی فرائض دینیهدندر.

(أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) و (أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) مثللو آیة جلیله‌لر

واحادیث نبویّه ایله دار نعیم بولغان جنتنك ودار عذاب بولغان جهنم‌نك الآن موجود بولدقلری بیان واثبات ایتلمشدر. وبونلر باقی بولوب اوزلری واهل‌لری هیچ فانی اولمازلر؛ زیرا جناب الله کیراك اهل جنت وکیراك اهل نار حقنده (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا) کبی نصوص ایله مڭگی قالولرینه حکم بیورمشدر، جمله‌سی نصوص قاطعه ایله ثابت بولدقلری ایچون اعتقادی فرائض دینیه‌دندر.

تتمه‌دن قسم ثانی فوائد بیاننده

(فائدهٔ اولی)

هیچ بر مکلف‌دن صاغ حالنده آندن تکلیف ساقط اولماز، یعنی بر کمسه عاقل بالغ اولدیسه اوامرنی قبلمقی نواهیدن صاقلانمقی ایله مکلف اولور. شرع جهتندن بویله تکلیف‌دن مقصود بنده‌نك الله تعالی‌گه یاقنلق کسب قیلمقی، کندوسی وغیرلر ایچون فائده‌لی اشلرنی وجودکه کیتوروب ضررلی اشلرنی اعدامغه چالشمقی‌در. بناءً علیه (أَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ) کبی اوامر الهیه (وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا) (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ) (وَلَا تَأْكُلُوا الرِّبٰوا) کبی نواهی الهیه بیان ایتلوب، بونلر ایسه عام اولمقله قابل خطاب اولان هر کمنك بونلر ایله مکلف اولدیقی قطعا ثابت‌در.

(فائدهٔ ثانیه)

کبائر وصغائر ایچون جناب حقنك حکمی:

الله تعالی کفر وشرکنی عفو ایتمز، بونلردن باشقه‌سینی یعنی صغائر

وكبائرنی استاسه عفو ومغفرت ایده‌ر، بو ایسه عقلا ونقلا ثابت‌در. عقلا بویله
کفر وشرك مڭگی اعتقاد ایدلمسی لازم بولغان شیلرنی انکار وآنلرنی مح
قصدیله اولنغان بر اش اولدیغندن بونلرنڭ جزاسی‌ده مڭگی اولمق لاز
کیلور بو ایسه مقتضای حکمتدر.

نقلا ثبوتی (اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ) بیورلمشدرکه کبرك ذاتنده وکبرك صفاتنده وکبر کسه فعلنه کندسینه شرکت طلب ایدنلری (لَا ذَنْبَ بَعْدَ الْكُفْرِ) حدیث شریفی مفهومی اوزره منتهای معاصی اولان شرك وکفری مطلقا عفو ومغفرت ایلامز. اما کفردن غیری صغائر وکبائرنی وجمیع معاصینی تفضلا استارسه بلا توبه عفو ومغفرت بیورور. اما توبه ایله کفرنی‌ده عفو ایلامکی درکاردر، زیرا توبه لغتده مطلقا گناهدن رجوع معناسنده اولوب شرع شریف‌ده ایسه گناهغه گناه اولدیغی ایچون ندامت ایتمك ومعاصی‌گه اقتداری بار ایکان دها قیلماوبنی قصد ایله فی الحال هر تورلی گناهدن قاچمق معناسنده‌در. بو وجهله کفر وشرکدن توبه ایسه دین حقنی قبول ایلامك اولمقله جناب حقنڭ فضل وکرمینڭ الوغلقی سایه‌سنده مظهر عفو اولدیسه اولور.

(يَآاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا) امر جلیلی مقتضاسی اوزره هر بر مؤمنگه هر زمان توبه واستغفار لازمدر، زیرا (لَا صَغِيرَةَ بِالْاِصْرَارِ وَلَا كَبِيرَةَ بِالْاِسْتِغْفَارِ) حدیث شریفی‌نڭ مفادی اوزره صغائرنڭ ارتکابینه مداومت صغائرنڭ کبائرگه ایرشوینی موجب اولدیغی کبی توبه واستغفار ایسه هر تورلی معاصینڭ عفوینی اقتضا ایدر دخی (وَهُوَ

(اَلَّذِی یَقْبَلُ التَّوْبَةَ) مفادی اوزره الله تعالی لطفا وکرما بنده‌لرنڭ توبه‌سینی قبول ایته‌چکینی خبر بیرمشدر، الله تعالی بر شی‌نڭ وقوعندن خبر بیردی ایسه اول شینڭ وقوعنده شك وشبهه یوقدر.

اما الله تعالی‌نڭ صغیره اوزرینه‌ده عقاب ایلامکی جائزدر، عقلا ونقلا ثابت‌در؛ عقلا جوازی جناب حق (لَا یُسْئَلُ عَمَّا یَفْعَلُ) مضمونی اوزره بر حکیم مطلق‌درکه خیر وشر وهر بر فعل ایچون بر جزا ایلامکی مقتضای حکمتدر.

نقلا جوازی: (لَا یُغَادِرُ صَغِیرَةً وَلَا کَبِیرَةً اِلَّا اَحْصَاهَا) بیورلمشدرکه روز جزاده عبادنڭ معاصیسندن نه صغیره ونه‌ده کبیره هیچ بر معصیتی غادر اولماز (یوغالماز) جمله‌سی صانالور وحساب ایتلور صاناو وحساب ایسه مجازات ایچون اولمقله صغیره ایچونده جزانڭ بارلغی ثابت اولور.

(فائده‌ء ثالثه)

(کبائر مؤمن‌نی ایماندن چقارماز وکفره ادخال ایتمز)

یعنی کفر وشرك‌که باشقه تورلی صغائر وکبائردن هیچ بر معصیت مؤمننی (بعضیلرنڭ ایماندن چغارور دیدکلری کبی) ایماندن چغارماز و (بعضیلرنڭ کفره ادخال ایته‌ر دیدکلری کبی) کفره ادخال ایتمز دیمکدر. زیرا کبیره‌گه مرتکب‌نڭ‌ده مؤمن اولدیغی عقلا ونقلا ثابت‌در. عقلا ثبوتی: بیان ایتلدکی صورتله حقیقت ایمان آنچق تصدیق قلبیدن عبارت بولوب عمل‌نڭ ایماندن جزء اولمدیغی جهتله اعمال صالحه ایماننڭ آرتوینی موجب اولمدیغی کبی صغائر وکبائردن عبارت بولغان اعمال قبیحه دخی ایماننڭ کیمونی موجب توگلدر. ایمدی نره‌ده قالدیکه معصیت مؤمننی بالکلیة ایماندن اخراج ایلاسون. درست شعائر کفریه‌دن بر اشنی اختیاریله قیلمق ومحرماتدن بر نرسه‌نی حلال‌گه صاناو وامور دینیه‌دن بر اشنی انکار واستخفاف کبی اشلر شریعت‌نی تکذیب اولمقله کفردن عد ایتلمکده‌درلر، اما بو اشلر ایسه کبائرنڭ‌ده‌ا کبریدرلر.

نقلا ثبوتی کتاب سنت واجماع امت ایله ثابت‌در. کتاب: (وَاِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَاَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا) آیهٔ جلیله‌سیدر، اهل ایماندن ایکی طائفه بری آخر یله مقاتله ایدرلرسه سزلر آنلرنڭ آرالرینی اصلاح ایتگز دیمك معناسنده‌در. قتل نفس کبائردن اولدیغی حالده مرتکبی حقنده الله تعالی مؤمن تعبیر ایلامشدر.

سنت: رسول اکرم افندیمز حضرتلری (مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ثُمَّ مَاتَ عَلٰى ذٰلِكَ اِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ) یعنی لا اله الا الله دیوب توحید باری وتصدیق شریعت ایله معتقد اولارق وفات ایلاگان کمسه البته جنت‌که کراچکدر. بیوردیغنده، اصحاب کرامدن ابوذر رضی الله عنه حضرتلری (وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ) یعنی هر نه قدر زنا وسرقت کبی کبائره مرتکب اولسه‌ده جنت‌که داخل اولورمی؟ دیدکنده رسول اکرم حضرتلری (وَاِنْ زَنٰى وَاِنْ سَرَقَ) بیورمشدر. یعنی نی قدر زنا وسرقت کبی کبائرگه مرتکب اولسه‌ده عاقبت جنت‌که داخل اولور دیمکدر.

ایشته بو حدیث شریف‌ده کبائردن اولان اشلرگه‌ده مرتکب اولدیغی حالده وفات ایدرسه‌ده اهل ایماننڭ جنت‌که کرووی خبر بیرلمشدر. دخول جنت ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولمقله کبائرنڭ مؤمننی ایماندن چقارمادیغینه برهان عادلدر.

اجماع: اهل قبله‌دن توبه‌سز وفات ایتکان کمسه‌لر اوزرینه کبیره‌نی مرتکب اولدقلری معلوم اولسه‌ده جنازه نمازی قیلمق تیوشلی ایدکی زمان سعادتدن بو کونگه قدر امت معظمهٔ محمدیه‌نڭ اجماع واتفاقلری ایله وقیلمقلری ایله ثابتدر، نماز ایسه آنچق اهل ایمانغه مخصوص اولدیغندن مرتکب کبائرنڭده اهل ایماندن اولمقی لازم کیلور.

سورهٔ سجده ۲۲ نجی آیة: (اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا)
یعنی: (بر بولورمی مؤمن اولغان کمسه برله فاسق بولوب ایماندن چقغان کمسه) دیمکده فسق‌دن مراد منتهای فسق اولغان کفردر، بس ایمان ایله متصف بولغان کمسه‌لر، کفر ایله متصف اولغان کمسه‌لر کبی توگلدر دیمك اولور.

هکذا (لَا اِيمَانَ لِمَنْ لَا اَمَانَةَ لَهُ) کبی حدیث شریفلر تشدید وتهدید‌که محمولدر، شولایوق (وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) کبی آیة جلیله دخی (مَنْ تَرَكَ الصَّلٰوةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ) کبی کفرنی آڭلاتقان احادیث شریفه‌لر نصوص ظاهره‌گه مخالف اولدقلرندن تأویل ایتلورلر یعنی ظاهرلرندن مصروف‌لردر. مثلا آیة جلیله‌ده‌گی (حکم) تصدیق معناسنده اولوب ایندرلمش آیتلرنی تصدیق قیلماغان کمسه‌لر کافرلردر دیمك اولدیغی کبی حدیث شریفنڭ معناسی دخی نمازنڭ فرضیتنی انکار یاکه استخفاف واستهزاء ایله قصدا نمازنی ترك ایتوچیلر کافردرلر دیمك اولور.

(فائده رابعه)

اجل بیاننده‌در

اجل بردر ومقتول دخی اجلی ایله وفات ایتر؛ زیرا الله تعالی حضرتلری (مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُونَ) دخی (فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) نصوص جلیله‌لریله آڭلاتوب ازلده تقدیر وتعیین بیورلغان وقت یتدیسه اجل کوز یوموب آچه‌چق قدر تقدم وتأخر ایلامدیکنی بیان ایتمشدر.

دخی (قُلْ يَتَوَفّٰاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ) نص جليل
ايله تصريح بيورمشدر. معناسى: (حبيبم سويلاكه روحلريكزنى آلورغه مؤ
اولغان ملك الموت (يعنى عزرائيل عليه السلام) جانيكزنى آلوب هيچ بر يكز
قالدرماز ديمكدر.

قاتل نفس ايچون دنياده قصاص ياكه ديتنڭ وجوبى وآخرتده دخ
عذاب وعقابكه مستحق اولمقى بر كمسه‌نڭ عمرين قسقارتديقندن توگل بلك
اختيار واراده‌سينى شرعا منهى اولغان فعل جانبينه صرف ايتوب جناب حقنڭ
قتل فعلنى خلق وايجاد بيورمسينى كاسب اولديغى ايچوندر. مقتول ايس
همان شول وقتنده باشقه بر سبب ايله اولسه‌ده وفات اولور ايدى.

اما (اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيدُ الْعُمْرَ) و (صِلَةُ الرَّحِمْ
تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ) كبى بعض طاعت ايله عمرنڭ آرتووينى افاده اينكا
حديث شريفلر نصوص قاطعه‌يه معارض كلمزلر (انساننڭ ايزگولك برله ياد
اولنووى عمر ثانيسيدر) ديولدكى كبى زياده‌لكله مقصود بحسب الخير والبركة
ديمكدر.

ياكه بو طريقه ممكن: جناب الله ازلده بر خيرنى اشلاگان كمسه‌نڭ
عمرى يتمش سنه اولمسينى واشلاماگان كمسه‌نڭ قرق سنه اولمسينى اراده
قيلوب، حالبوكه الله تعالى‌گه معلوم اولغان بر كمسه شول خيرنى اشليه‌چكدر،
زيرا آننڭ عمرينى ازلده يتمش سنه تقدير وتعيين بيورمشدر. دخى الله‌غه
معلوم بركمسه شول خيرنى اشلاميه‌چكدر. ازلده آننڭ عمرى آڭا كوره قرق
سنه تقدير ايلمشدر بس معلوم اولديغى صورتده عمرنڭ آرتوب كيمووينه
بنده‌نڭ اصلا مدخلى يوقدر.

صوڭ